Tadeusz Jarawka

Gdzie i jak poszukiwano w GG wiadomości o zaginionych członkach rodziny.

Dużą pomocą dla poszukujących zaginionych członków rodzin podczas okupacji niemieckiej była oprócz Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK) Rada Główna Opiekuńcza (RGO). PCK to organizacja powszechnie znana, dlatego ograniczę się w tym artykule do opisania mniej znanej organizacji RGO, która rozpoczęła działalność w 22.02.1940 [1]. Była to organizacja dobrowolnej pomocy społecznej, działająca na terenie GG w 1940-1945 za zgodą i pod nadzorem cywilnych władz okupacyjnych [2, 3]. Prezesami RGO w GG byli: Janusz Franciszek Radziwiłł (do VI 1940), Adam Ronikier (do X 1943) i Konstaty Tchórznicki (od XI 1943). RGO była finansowana przez władze okupacyjne, z datków prywatnych i instytucji polskich, z dotacji zagranicznych (w tym rządu USA) oraz z tajnych darowizn polskiego rządu emigracyjnego w Londynie. RGO ściśle współpracowała z Żydowską Samopomocą Społeczną [4].

Z pomocy RGO korzystało ok. 700 - 900 tys. osób rocznie. Pracowało w niej (przeważnie honorowo) ok. 15 tys. osób. RGO miała biura w wielu miastach GG, a jej centrala mieściła się w Krakowie na ul. Krowoderskiej nr 5.

Nie udało mi się ustalić, w ilu miastach w GG poza Krakowem istniały biura RGO. Wiadomo jest, że w pierwszym okresie organizacyjnym istniało w różnych miastach GG 44 placówek. Do końca 1942 roku udało się Radzie zorganizować ok. 1.500 placówek, później jednak na skutek szykan władz niemieckich liczba ta zaczęła stopniowo maleć [5]. RGO zakończyła działalność w styczniu 1945 r. [6, 7].

Wielu członków rodzin, nie tylko z GG, zwracało się pisemnie do tej organizacji z prośbą o informacje o zaginionych osobach, przeważnie chodziło o członków rodziny.

Jeśli chodzi o korespondencję dotyczącą tego problemu, to istnieje na rynku filatelistycznym wiele kopert listów adresowanych do RGO. Potwierdzają one tylko fakt, że taka korespondencja istniała. Dużo ciekawsze są natomiast kartki pocztowe, bo można na nich przeczytać, z jakimi problemami ludzie zwracali się do RGO, o kogo pytali, lub kogo szukali. Zapytania dot. poszukiwań osób wpływały często do RGO także od Polaków z różnych obozów pracy przymusowej.

Na ilustracjach 1 do 5 pokazano awersy i rewersy kartek opłaconych zgodnie z taryfą (6 pf = 12 gr), wysyłanych od rodzin zamieszkałych w Rzeszy do RGO w Krakowie. Przedstawione kartki pisane były krótko przed zakończeniem II wojny światowej.

Prostokątne pieczęcie na awersach to stemple odbioru kartek w RGO z datą wpływu i odręcznie wpisanym numerem rejestracyjnym. Już na podstawie przedstawionych ilustracji można się domyślać, że ilości wpływających kartek tylko do RGO w Krakowie w styczniu 1945 osiągały wiele tysięcy sztuk.

il. 1 - Kartka niemiecka (Mi. nr P 314 II) wysłana 27.12.1944; stempel wpływu do RGO 3.1.1945, nr rejestracyjny R 624.

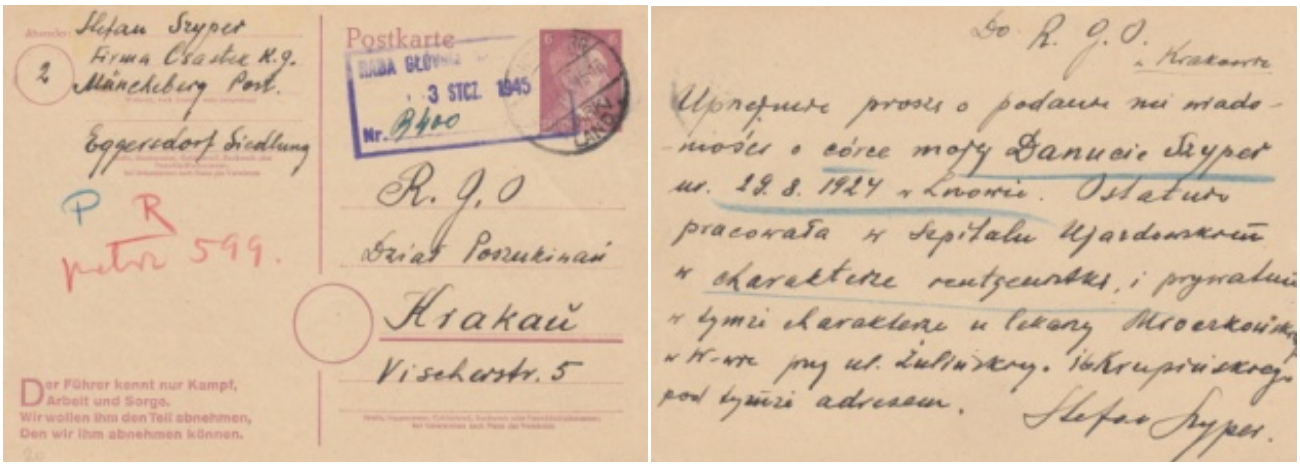

il. 2 - Kartka niemiecka (Mi. nr P 314 II) wysłana 28.12.1944, stempel wpływu do RGO 3.1.1945, nr rejestracyjny R 400**.**

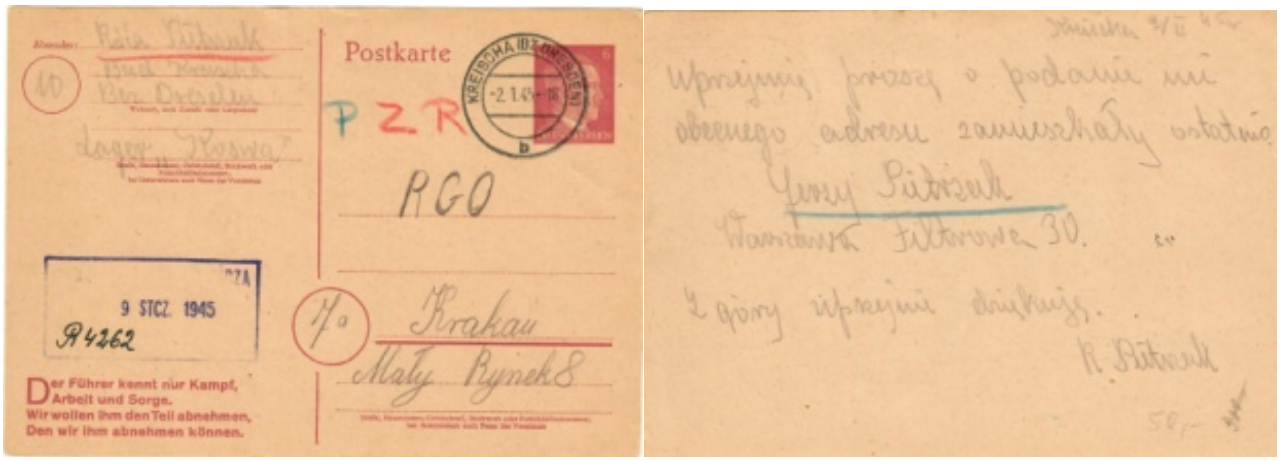

il. 3 - Kartka niemiecka (Mi. nr P 314 II) wysłana 2.1.1945; stempel wpływu do RGO 9.1.1945, nr rejestracyjny R 4262.

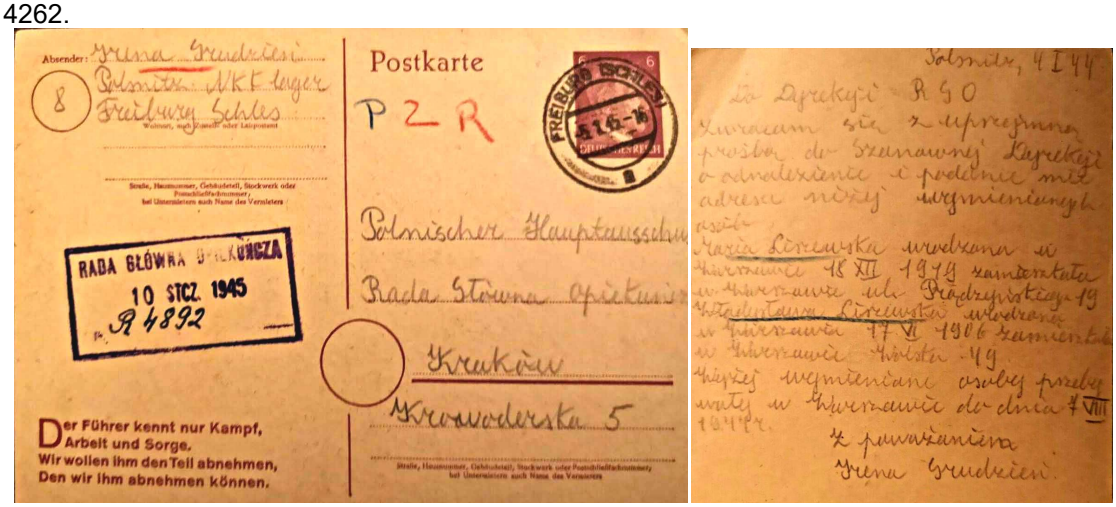

il. 4 - Kartka niemiecka (Mi. nr P 314 II) wysłana 5.1.1945; stempel wpływu do RGO 10.1.1945, nr rejestracyjny R 4892.

il. 5 - Kartka niemiecka (Mi. nr P 312a) wysłana 8.1.1945; stempel wpływu do RGO 15.1.1945, nr rejestracyjny R 6772.

Często mnie pytano, co oznaczają odręcznie napisane na awersach kartek kolorowe litery „P Z R"? W administracji RGO istniały również Biura Informacji i Poszukiwań, które prowadziły specjalne „kartoteki poszukiwań zaginionych". Skróty „P Z R" ułatwiały pracownikom tych biur segregowanie otrzymywanej korespondencji i wskazywały, o co chodziło w tekście korespondencji. Litery te znaczyły: P = Poszukiwanie (w kolorze niebieskim), Z = Zagranica i R = Roboty (w kolorze czerwonym).

il. 6 - 3 kartki niemieckie podobne do opisanych powyżej. Górna kartka wpłynęła do RGO **3.2.1945**, nr rejestracyjny R 7699.

Wiele publikacji podaje, że działalność RGO zakończyła się w styczniu 1945 r. zaraz po wyzwoleniu Krakowa 18. stycznia. Jako ciekawostkę pokazuję dowód na to, że jeszcze **w lutym** wpływały z Rzeszy do RGO w Krakowie kartki, il 6. Na uwagę zasługują na tych kartkach propagandowe stemple zwycięstwa „V". Stemple te były używane w GG od połowy 1941 do 31 grudnia 1941 [8]. Natomiast jeszcze u progu klęski III Rzeszy na korespondencji wysyłanej z Rzeszy spotykało się te stemple.

Na il. 7 pokazano przykładowo rewers formularza kartkowego używanego przez RGO w Radomsku do powiadamiania pytających o rezultacie poszukiwania zaginionych osób.
Zdaję sobie sprawę z tego, że wiele tysięcy podobnych kartek napływało do RGO podczas trwania okupacji niemieckiej. Teksty kartek były bardzo podobne; były to zawsze prośby o informacje o zaginionych osobach. Są to ciekawe dokumenty historyczno-filatelistyczne, które znalazły się w wielu muzeach w kraju i za granicą. Wiele podobnych kartek nie pojawiło się na rynku filatelistycznym, bo są one przechowywane przez potomków, jako cenne pamiątki rodzinne.

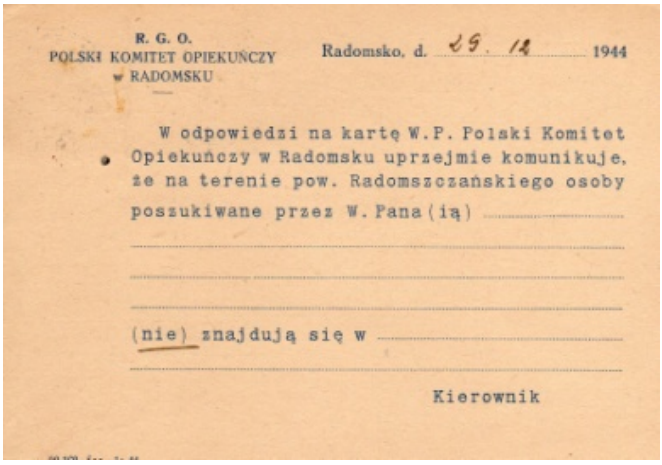

R. G. O.
POLSKI KOMITET OPIEKUŃCZY
w RADOMSKU

Radomsko, d. 29. 12 1944

W odpowiedzi na kartę W.P. Polski Komitet Opiekuńczy w Radomsku uprzejmie komunikuje, że na terenie pow. Radomszczańskiego osoby poszukiwane przez W. Pana (ią) .....

(nie) znajdują się w .....

Kierownik

il. 7 - Odpowiedź (negatywna) z RGO w Radomsku z 29.12.1944 dot. poszukiwanych osób.

Publikacje:
[1] RGO, (online), <http://www.kedyw.info/wiki/Andrzej_Kuler,_Konspiracja_krakowska_w_latach_1939-1945>, dostęp 25.04.2022
[2] RGO, (online), <https://pl.wikipedia.org/wiki/Rada_G%C5%82%C3%B3wna_Opieku%C5%84cza_(1940%E2%80%931945)>, dostęp 25.04.2022
[4] Żydowskia Opieka Społeczna w GG, (online), <http://rcin.org.pl/ihpan/Content/64989/PDF/WA303_84281_AB_Bankowska-przewodnik.pdf>, dostęp 5.04.2022
[4] RGO, (online), <https://web.archive.org/web/20161111095542/http://www.jhi.pl/psj/Rada_Glowna_Opiekuncza_(RGO)>, dostęp 5.02.2022
[5] RGO, (online), <http://biblioteka.teatrnn.pl/dlibra/Content/85515/Rada_Glowna_Opiekuncza.pdf>, dostęp 5.04.2022
[6] RGO, (online), <https://sztetl.org.pl/pl/slownik/rada-glowna-opiekuncza-1940-r>, dostęp 5.04.2022
[7] RGO, (online), <https://muzeumkrakowa.pl/plik-do-pobrania/203>, dostęp 5.04.2022
[8] Jarawka T., Stemple „V" i „S" w Generalnym Gubernatorstwie, Przegląd filatelistyczny 11/2021 s. 460-462